

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο πενταμελές τμήμα)
της 18ης Σεπτεμβρίου 1995 *

Στην υπόθεση T-49/93,

Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE), εταιρία γαλλικού δικαίου με έδρα το Bagneux (Γαλλία), εκπροσωπούμενη από τους Jean-Marie Meffre, Claire Adenis-Lamarre και Nicole Coutrelis, δικηγόρους Παρισιού, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Marc Loesch, 11, rue Goethe,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τους Michel Nolin και Ben Smulders, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

υποστηριζομένης από τη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Γαλλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από την Catherine de Salins, υποδιευθύντῃ της Διευθύνσεως Νομικῶν Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικῶν, και τον Jean-Marc Belorgey, εντεταλμένο του ίδιου υπουργείου, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Γαλλίας, 9, boulevard du Prince Henri,

παρεμβαίνουσα,

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής της 18ης Μαΐου 1993, με την οποία κηρύχθηκαν σύμφωνες με την κοινή αγορά ορισμένες ενισχύσεις (NN 127/92) τις οποίες χορηγεί η Γαλλική Κυβέρνηση στους εξαγωγείς γαλλικῶν βιβλίων (ΕΕ 1993, C 174, σ. 6),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πρώτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους J. L. Cruz Vilaça, Πρόεδρο, D. P. M. Barrington, A. Saggio, A. Καλογερόπουλο και V. Tiili, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 25ης Απριλίου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς

- 1 Η προσφεύγουσα στην υπό κρίση υπόθεση, η Société internationale de diffusion et d'édition (στο εξής: SIDE), είναι παραγγελιοδόχος εταιρία εγκατεστημένη στη Γαλλία. Οι δραστηριότητές της συνίστανται κυρίως στις εξαγωγές γαλλικών βιβλίων προς άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και προς τρίτες χώρες. Κατά την προσφεύγουσα, οι εξαγωγές γαλλικών βιβλίων αντιπροσωπεύουν περίπου το 50 % του κύκλου εργασιών της, το δε 96,75 % των εξαγωγών της σε βιβλία έχουν προορισμό μη γαλλόφωνες ζώνες.
- 2 Η CELF (Coopérative d'exportation du livre français, η οποία δρα υπό την εμπορική επωνυμία «Centre d'exportation du livre français») είναι συνεταιριστική ανώνυμη εταιρία της οποίας το αντικείμενο είναι, σύμφωνα με το καταστατικό της ως έχει σήμερα, «η απευθείας εκτέλεση παραγγελιών, προς το εξωτερικό και τα υπερπόντια εδάφη και διαμερίσματα, βιβλίων, εντύπων και παντός είδους επικοινωνιακών υποθεμάτων και, γενικότερα, η άσκηση κάθε δραστηριότητας που αποσκοπεί κυρίως στην προώθηση της διαδόσεως του γαλλικού πολιτισμού σε ολόκληρο τον κόσμο μέσω των εν λόγω υποθεμάτων». Κατά τις γαλλικές αρχές, η CELF συστάθηκε το 1980 με πρωτοβουλία του Υπουργείου Πολιτισμού και του Syndicat national de l'édition «με αποστολή την εξυπηρέτηση της ζήτησεως εκ μέρους των μικρών καταναλωτών, οπουδήποτε και αν αυτοί ευρίσκονται, και, με τον τρόπο αυτόν, την ενθάρρυνση της διαδόσεως της γαλλικής γλώσσας». Τα 85 μέλη της συνεταιριστικής εταιρίας CELF είναι ως επί το πλείστον εκδότες εγκατεστημένοι στη Γαλλία, καιτοι στον συνεταιρισμό αυτό μπορεί να γίνει μέλος κάθε επιχειρηματίας που ασχολείται με την έκδοση ή τη διανομή γαλλικών βιβλίων, ανεξαρτήτως του τόπου εγκαταστάσεώς του.
- 3 Η CELF, όπως και η SIDE, ασκεί εμπορική δραστηριότητα διανομής βιβλίων προσανατολισμένη κυρίως στις μη γαλλόφωνες χώρες και ζώνες, δεδομένου ότι στις γαλλόφωνες ζώνες, ιδίως του Βελγίου, του Καναδά και της Ελβετίας, αυτή η δραστηριότητα ασκείται από δίκτυα διανομής οργανωμένα από τους εκδότες.

- 4 Με την υπό κρίση προσφυγή, η SIDE ζητεί από το Πρωτοδικείο να ακυρώσει την απόφαση με την οποία η Επιτροπή έκρινε σύμφωνες με την κοινή αγορά, εφαρμόζοντας την παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ, ορισμένες ενισχύσεις τις οποίες χορηγεί το γαλλικό Υπουργείο Πολιτισμού για τις εξαγωγές γαλλικών βιβλίων. Οι ενισχύσεις αυτές είτε εισπράττονται αποκλειστικά από τη CELF είτε διανέμονται από αυτήν.

Σκοποί και χαρακτηριστικά των επιδόσεων επιδοτήσεων

- 5 Οι επιδοτήσεις που αποτελούν το αντικείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως αφορούν, αφενός, την ενίσχυση που χορηγείται αποκλειστικά στη CELF για τη στήριξη της δραστηριότητας δημοσίας υπηρεσίας που ασκεί και η οποία συνίσταται στην εκτέλεση των μικρών παραγγελιών που προέρχονται από βιβλιοπώλες του εξωτερικού και, αφετέρου, τρία καθεστώτα ενισχύσεων τα οποία διαχειρίζεται η CELF για λογαριασμό του κράτους, ήτοι τις ενισχύσεις για την αεροπορική μεταφορά ή την αεροπορική ταχυδρομική αποστολή βιβλίων προς τα υπερπόντια διαμερίσματα και εδάφη ή προς μακρινές ξένες χώρες [4,2 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα (FF), εκ των οποίων 2 εκατομμύρια FF για τα υπερπόντια διαμερίσματα], το πρόγραμμα «Page à page» που επιτρέπει τη διάθεση γαλλικών βιβλίων στους αναγνώστες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης στη μισή τιμή (5,2 εκατομμύρια FF επί τρία έτη, ήτοι από το 1990 έως το 1993) και το πρόγραμμα «Plus», σκοπός του οποίου είναι η διάθεση, στη μισή τιμή, εγχειριδίων πρώτου κύκλου πανεπιστημιακής εκπαίδευσως στους φοιτητές των πανεπιστημίων της κεντρικής και νότιας Αφρικής (4 εκατομμύρια FF ετησίως).
- 6 Όσον αφορά τα τρία τελευταία αυτά καθεστώτα ενισχύσεων, η CELF εξακολουθεί να διαχειρίζεται μόνον το πρόγραμμα «Plus», το οποίο εφαρμόζει σε συνεργασία με το Υπουργείο Συνεργασίας. Το πρόγραμμα «Page à page» διήρκεσε μόνον τρία έτη, από το 1990 έως το 1993. Η CELF διαχειριζόταν την ενίσχυση για τη χρησιμοποίηση αεροπορικού μέσου μεταφοράς στις αποστολές βιβλίων έως το 1993, η διαχείριση δε αυτή έχει τώρα ανατεθεί σε άλλον φορέα.
- 7 Η επιδότηση εκμεταλλεύσεως που χορηγείται στη CELF αποσκοπεί στην αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους της εκτελέσεως μικρών παραγγελιών προερχομένων από βιβλιοπωλεία του εξωτερικού. Η επιδότηση αυτή επιτρέπει στη

CELF να ικανοποιεί παραγγελίες των οποίων η εκτέλεση, λαμβανομένης υπόψη της αυξήσεως των εξόδων μεταφοράς και της ολικής αξίας της συγκεκριμένης παραγγελίας, δεν θεωρούνται αποδοτικές από τους εκδότες ή τους συνδεδεμένους με αυτούς διανομείς. Ως εκ τούτου, η χορήγηση αυτής της επιδοτήσεως συμβάλλει στη διάδοση της γαλλικής γλώσσας και στην ακτινοβολία της γαλόφωνης γραμματείας.

8 Σύμφωνα με τις εξηγήσεις που παρέσχε η Γαλλική Κυβέρνηση ενώπιον του Πρωτοδικείου, οι άλλες δυνατές λύσεις για την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκονται με τη χορήγηση της επιδοτήσεως στη CELF, όπως π.χ. η απευθείας χορήγηση ενισχύσεως στα πολυάριθμα ενδιαφερόμενα βιβλιοπωλεία ή στους εκδότες και διανομείς που θα ανελάμβαναν την υποχρέωση να εκτελούν αυτές τις μικρές παραγγελίες, κρίθηκαν υπερβολικά δαπανηρές και ενέχουσες τον κίνδυνο δημιουργίας προβλημάτων ελέγχου. Προκρίθηκε η λύση η οποία, κατά τις γαλλικές αρχές, εμφανιζόταν συγχρόνως ως η πλέον ορθολογική από οικονομικής απόψεως, ως η πλέον ασφαλής από πλευράς χρησιμοποίησης των δημοσίων πόρων και ως η λιγότερο διαταράσσουσα τα δίκτυα διανομής. Κατά τη λύση αυτή, το καθεστώς ενισχύσεων επεμβαίνει στο επίπεδο των παραγγελιοδόχων εξαγωγέων, αντισταθμίζοντας, μέσω ειδικής επιδοτήσεως χορηγούμενης από το Υπουργείο Πολιτισμού, το επιπλέον κόστος της εκτέλεσεως μικρών παραγγελιών προερχομένων από βιβλιοπωλεία.

9 Μεταξύ των διαφόρων επιχειρηματιών που παρεμβάλλονται στη διανομή του βιβλίου, οι παραγγελιοδόχοι, οι οποίοι απευθύνονται μόνον στους λιανοπωλητές και σε συλλογικούς φορείς και όχι στους τελικούς χρήστες, καθιστούν δυνατή την εκτέλεση παραγγελιών τις οποίες οι εκδότες ή οι διανομείς τους δεν κρίνουν συμφέρον να εκτελούν απευθείας. Ο παραγγελιοδόχος συγκεντρώνει τις — μεμονωμένως μη σημαντικές — παραγγελίες διαφόρων πελατών και απευθύνεται στον εκδότη ή τον διανομέα ο οποίος παραδίδει, έτσι, εμπόρευμα σε έναν μόνο πελάτη. Για τα βιβλιοπωλεία ή τους λοιπούς φορείς που είναι πελάτες του, και των οποίων οι παραγγελίες αφορούν βιβλία διαφόρων εκδοτών, ο παραγγελιοδόχος συγκεντρώνει τα παραγγελθέντα από τον καθένα έργα και έτσι απαλλάσσει τους πελάτες του από το να προβαίνουν σε πολλές παραγγελίες απευθυνόμενοι σε διαφόρους επιχειρηματίες. Λόγων των σταθερών εξόδων που συνεπάγεται η εκτέλεση κάθε παραγγελίας, η παρέμβαση του παραγγελιοδόχου επιτρέπει την επίτευξη οικονομικών τόσο στο επίπεδο του διανομέα όσο και στο επίπεδο του πελάτη, γεγονός που την καθιστά οικονομικά συμφέρουσα.

10 Πάντοτε κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, ο μηχανισμός στηρίξεως λειτουργεί κατά τον ακόλουθο τρόπο. Τα βιβλιοπωλεία που έχουν ανάγκη, σε μικρές

ποσότητες, βιβλίων διαφόρων εκδοτών απευθύνουν τις παραγγελίες τους στη CELF, η οποία ενεργεί ως παραγγελιοδόχος εξαγωγέας. Η επιδότηση αποβλέπει ειδικά στο να παράσχει τη δυνατότητα εκτελέσεως των παραγγελιών που δεν υπερβαίνουν τα 500 FF, αφαιρουμένων των εξόδων μεταφοράς, οι οποίες θεωρούνται κατώτερες του ελαχίστου ορίου αποδοτικότητας. Οι πράξεις αυτές αντιπροσώπευαν το 27 % των παραγγελιών κατά το έτος 1992, ήτοι ανήλθαν σε περισσότερες από 9 000, καιτοι παράγουν μόνον το 3 % του συνολικού κύκλου εργασιών της CELF. Ένα τέταρτο του ποσού της επιδοτήσεως που χορηγήθηκε κατά το προηγούμενο έτος καταβάλλεται στις αρχές του έτους, ενώ το υπόλοιπο χορηγείται το φθινόπωρο, αφού οι δημόσιες αρχές εξετάσουν τις προβλέψεις δραστηριότητας της CELF και τις χρηματικές ροές κατά το πρώτο μέρος της χρήσεως. Εντός του πρώτου τριμήνου μετά το πέρας της χρήσεως, η CELF οφείλει να υποβάλλει στο Υπουργείο Πολιτισμού και Γαλλοφώνων Κοινοτήτων λογαριασμό χρήσεως της επιδοτήσεως συνοδευόμενο από λεπτομερή κατάλογο δικαιολογητικών.

- 11 Η Γαλλική Κυβέρνηση ανέφερε αρχικά στην Επιτροπή και στο Πρωτοδικείο ότι η επιδότηση εκμεταλλεύσεως που χορηγήθηκε στη CELF ανήλθε σε 2,4 εκατομμύρια FF κατά το 1991, σε 2,7 εκατομμύρια FF κατά το 1992 και σε 2,5 εκατομμύρια FF κατά το 1993. Κατά την προφορική διαδικασία, η Γαλλική Κυβέρνηση συμπλήρωσε την πληροφορία αυτή εξηγώντας ότι η πράγματι χρησιμοποιηθείσα επιδότηση κατά το 1992 ανήλθε μόνο σε 1,7 εκατομμύρια FF, παρά το γεγονός ότι προς τούτο είχαν προκαταβληθεί από το Δημόσιο στη CELF 2,7 εκατομμύρια FF στην αρχή του έτους. Ως φαίνεται, το υπόλοιπο που δεν χρησιμοποιήθηκε δεν επιστράφηκε από τη CELF· μάλλον συμψηφίστηκε με τα ποσά που θα έπρεπε να χορηγηθούν για τα επόμενα έτη.

Η καταγγελία και η διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής

- 12 Με επιστολή της 20ής Μαρτίου 1992, ο σύμβουλος της προσφεύγουσας επέστησε την προσοχή των υπηρεσιών της Επιτροπής στις ενισχύσεις για την προώθηση, τη μεταφορά και την εμπορία των γαλλικών βιβλίων τις οποίες το γαλλικό Υπουργείο Πολιτισμού χορηγεί στη CELF. Με την επιστολή αυτή, έθεσε στην Επιτροπή το ερώτημα κατά πόσον οι εν λόγω ενισχύσεις είχαν αποτελέσει αντικείμενο κοινοποίησεως σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ.

- 13 Με έγγραφο της 2ας Απριλίου 1992, η Επιτροπή ζήτησε από τις γαλλικές αρχές πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα που είχαν ληφθεί υπέρ της CELF. Η Επιτροπή, αφού υπενθύμισε τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, έταξε προθεσμία δεκαπέντε εργασιμίων ημερών στις γαλλικές αρχές για να απαντήσουν συναφώς, δηλώνοντας ότι άλλως θα κινούσε τη διαδικασία της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου. Κατά το έγγραφο αυτό, καίτοι τα βιβλία «είναι ιδιάζοντα προϊόντα (από πλευράς) ανταγωνισμού, η Επιτροπή δεν μπορεί εκ προοιμίου να αποκλείσει ότι τέτοιες ενισχύσεις είναι ικανές να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό και να επηρεάσουν τις συναλλαγές υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης».
- 14 Στις 7 Απριλίου 1992, η Επιτροπή απάντησε στον σύμβουλο της SIDE ότι οι εν λόγω ενισχύσεις δεν φαινόταν να έχουν κοινοποιηθεί. Η Επιτροπή πληροφόρησε, εξάλλου, τον εν λόγω σύμβουλο ότι, καίτοι τα βιβλία «είναι ιδιάζοντα προϊόντα (από πλευράς) ανταγωνισμού, η Επιτροπή ζήτησε από τις γαλλικές αρχές να της παράσχουν τις απαραίτητες πληροφορίες προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσον οι ενισχύσεις αυτές συμβιβάζονται με την κοινή αγορά», δεσμεύθηκε δε να του ανακοινώσει τα αποτελέσματα των διερευνήσεών της.
- 15 Με ταχυδρομική αποστολή της 29ης Ιουνίου 1992, οι γαλλικές αρχές παρέσχον στην Επιτροπή πληροφορίες σχετικά με το καταστατικό της CELF, τις συνθήκες της συστάσεώς της και τις δραστηριότητές της, καθώς και τους σκοπούς και τον τρόπο χορηγήσεως των επιδοτήσεων τις οποίες το γαλλικό Δημόσιο χορηγεί στην ίδια ή των οποίων τη διαχείριση της εμπιστεύεται.
- 16 Στις 7 Αυγούστου 1992, οι υπηρεσίες της Επιτροπής επιβεβαίωσαν εγγράφως στον σύμβουλο της προσφεύγουσας ότι οι εν λόγω ενισχύσεις δεν είχαν κοινοποιηθεί. Με το ίδιο έγγραφο, οι ανωτέρω υπηρεσίες τού κοινοποίησαν τις κυριότερες πληροφορίες που είχαν λάβει από τις γαλλικές αρχές και ανέφεραν ότι, εκ πρώτης όψεως, «οι επίμαχες ενισχύσεις δεν φαίνεται να είναι ικανές να αλλοιώσουν τους όρους των συναλλαγών εντός της Κοινότητας σε βαθμό που να θίγεται το κοινό συμφέρον». Ωστόσο, προτού προτείνουν στην Επιτροπή την έκδοση τυπικής αποφάσεως επί του θέματος, κάλεσαν την προσφεύγουσα να τους παράσχει κάθε συμπληρωματική πληροφορία που θα έκρινε χρήσιμη, ιδίως όσον αφορά τις επιπτώσεις των ενισχύσεων στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, στην ανταγωνιστική θέση της SIDE και στη δυνατότητά της να επωφεληθεί από τις επιδοτήσεις που χορηγούνται μέσω της CELF.

- 17 Με επιστολή της 7ης Σεπτεμβρίου 1992, ο σύμβουλος της SIDE απάντησε στα ερωτήματα που του έθεσαν οι υπηρεσίες της Επιτροπής, επιστώντας την προσοχή τους στο γεγονός ότι η ενίσχυση «για τη διάδοση της γαλλικής γλώσσας και γραμματείας» η οποία εχορηγείτο στη CELF αφορούσε άμεσα τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, καθόσον το ένα τέταρτο του κύκλου εργασιών αυτής της συνεταιριστικής εταιρίας προερχόταν από εξαγωγές προς την Ιταλία και την Ισπανία. Με την επιστολή αυτή, ο σύμβουλος της προσφεύγουσας τόνισε, εξάλλου, ότι η προσφεύγουσα, όπως και δύο άλλοι παραγγελιοδόχοι εξαγωγείς βιβλίων στη Γαλλία — οι Hexalivre και Amateur du livre international — βρίσκεται σε σχέση ανταγωνισμού προς τη CELF όσον αφορά τις μικρές παραγγελίες από βιβλιοπωλεία του εξωτερικού. Ο σύμβουλος της προσφεύγουσας καταλήγει στο ότι η πελάτισσά του δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό της CELF σε ορισμένες αγορές (ειδικότερα στην ισπανική και την ιταλική αγορά) και ότι η κατάσταση αυτή επιφέρει μείωση της προσφοράς βιβλίων καταγωγής Γαλλίας και τη διατήρηση υψηλών τιμών για τα βιβλία καταγωγής άλλων κοινοτικών χωρών. Αυτές οι υψηλές τιμές οφείλονται στο ότι οι ανταγωνιστές της CELF είναι αναγκασμένοι να καταβάλλουν σημαντικές οικονομικές προσπάθειες προκειμένου να διατηρούν την παρουσία τους στην αγορά των γαλλικών βιβλίων. Ο σύμβουλος της προσφεύγουσας ανέφερε, εξάλλου, ότι η πελάτισσά του δεν μπορούσε να λάβει ενίσχυση αντίστοιχη προς αυτή που χορηγείται στη CELF και επισύναψε στο έγγραφό του αντίγραφο της αλληλογραφίας που είχε ανταλλαγή συναφώς μεταξύ της SIDE και του Υπουργείου Πολιτισμού.
- 18 Με ταχυδρομική αποστολή της 23ης Φεβρουαρίου 1993, οι υπηρεσίες της Επιτροπής ζήτησαν από τις γαλλικές αρχές να απαντήσουν σε τρία συμπληρωματικά ερωτήματα, ώστε να μπορέσουν να ελέγξουν κατά πόσον οι ενισχύσεις αυτές συμβιβάζονται με την κοινή αγορά. Συγκεκριμένα, ζήτησαν να διευκρινιστεί αν μπορούν να γίνουν μέλη της CELF όλοι οι εκδότες της Γαλλίας, αν οι εκδότες έργων στη γαλλική γλώσσα οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη μπορούν επίσης να γίνουν μέλη της CELF και να επωφεληθούν και αυτοί από τις εν λόγω επιδοτήσεις και αν τα μέτρα αντισταθμίσεως του επιπλέον κόστους της εκτελέσεως των μικρών παραγγελιών αφορούν μόνον τα βιβλία μιας ορισμένης μορφωτικής αξίας ή αν, αντιθέτως, ισχύουν για όλες τις κατηγορίες βιβλίων.
- 19 Οι γαλλικές αρχές διαβίβασαν τις απαντήσεις τους στα ανωτέρω ερωτήματα με τηλεαντίγραφο της 19ης Απριλίου 1993. Εξήγησαν ότι η CELF είναι συνεταιρισμός ανοικτός σε όλους τους γαλλόφωνους εκδότες, ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους, και ότι, ως εκ τούτου, οι εκδότες που είναι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη μπορούν και αυτοί να επωφεληθούν από τις ενισχύσεις της CELF. Όσον αφορά τις ενισχύσεις που αποσκοπούν στην αντιστάθμιση του

επιπλέον κόστους της εκτελέσεως μικρών παραγγελιών, οι γαλλικές αρχές ανέφεραν ότι οι ενισχύσεις αυτές χορηγούνται με αποκλειστικό γνώμονα την πραγματοποιούμενη επιπλέον δαπάνη, χωρίς να εξετάζεται η μορφωτική αξία των βιβλίων και των εξομοιούμενων προς αυτά έργων για τα οποία χορηγούνται οι ενισχύσεις.

- 20 Στις 18 Μαΐου 1993, η Επιτροπή εξέδωσε απόφαση περί εγκρίσεως των εν λόγω ενισχύσεων, ανακοίνωση της οποίας δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* της 25ης Ιουνίου 1993 με τίτλο «ενισχύσεις στους εξαγωγείς γαλλικών βιβλίων» και αριθμό «NN 127/92» (ΕΕ C 174, σ. 6).
- 21 Με ταχυδρομική αποστολή της 27ης Μαΐου 1993, η Επιτροπή πληροφόρησε τον σύμβουλο της SIDE ότι είχε λάβει απόφαση επί του κατά πόσον συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις στις εξαγωγές βιβλίων τις οποίες χορηγούσαν οι γαλλικές αρχές μέσω της CELF. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής επισύναψαν στο ανωτέρω έγγραφο το κείμενο της επιστολής που είχαν απευθύνει στη Γαλλική Κυβέρνηση ως προς το θέμα αυτό.
- 22 Με έγγραφο της 10ης Ιουνίου 1993, η Επιτροπή πληροφόρησε τη Γαλλική Κυβέρνηση ότι, λαμβανομένης υπόψη της «διαίτερης καταστάσεως από πλευράς ανταγωνισμού η οποία επικρατεί στον τομέα του βιβλίου και του πολιτιστικού σκοπού των επιμάχων καθεστώτων ενισχύσεων, η Επιτροπή αποφάσισε να εφαρμόσει στα καθεστώτα αυτά την παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης». Η Επιτροπή εξέφρασε, ωστόσο, τη λύπη της διότι η Γαλλική Κυβέρνηση δεν είχε τηρήσει την υποχρέωση της εκ των προτέρων κοινοποίησεως αυτών των ενισχύσεων, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

Διαδικασία

- 23 Υπ' αυτές ακριβώς τις συνθήκες, η SIDE, με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 2 Αυγούστου 1993, άσκησε, δυνάμει του άρθρου 173, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ, προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής της 18ης Μαΐου 1993, σχετικά με τις επίδικες ενισχύσεις (NN 127/92).

- 24 Με έγγραφο που πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία στις 10 Ιανουαρίου 1994, η Γαλλική Δημοκρατία ζήτησε από το Πρωτοδικείο να της επιτρέψει να παρέμβει στην παρούσα δίκη προς στήριξη των αιτημάτων της καθής. Ο πρόεδρος του δευτέρου τμήματος του Πρωτοδικείου δέχθηκε το αίτημα αυτό με διάταξη της 7ης Φεβρουαρίου 1994.
- 25 Η έγγραφη διαδικασία διεξήχθη κανονικά, το δε υπόμνημα ανταπαντήσεως κατατέθηκε από την Επιτροπή στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 8 Μαρτίου 1994. Το υπόμνημα παρεμβάσεως της Κυβερνήσεως της Γαλλικής Δημοκρατίας πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία στις 15 Απριλίου 1994. Η έγγραφη διαδικασία περατώθηκε με την κατάθεση, στις 24 Ιουνίου 1994, των παρατηρήσεων της προσφεύγουσας επί του υπομνήματος παρεμβάσεως.
- 26 Με απόφαση του Πρωτοδικείου της 2ας Ιουνίου 1994, ο εισηγητής δικαστής τοποθετήθηκε στο πρώτο πενταμελές τμήμα, στο οποίο και ανατέθηκε, ως εκ τούτου, η εκδίκαση της υποθέσεως. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πρώτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Κάλεσε, ωστόσο, τους διαδίκους να απαντήσουν σε ορισμένες ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα.
- 27 Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη συνεδρίαση της 25ης Απριλίου 1995.

Αιτήματα των διαδίκων

- 28 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 18ης Μαΐου 1993, με την οποία εγκρίθηκε η ενίσχυση NN 127/92.

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

29 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως μερικώς απαράδεκτη και ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

30 Η παρεμβαίνουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο να απορρίψει την προσφυγή της SIDE.

Επί του παραδεκτού

31 Το καθού όργανο, χωρίς να προβάλλει τυπικώς ένσταση απαραδέκτου, διερωτάται κατά πόσον η προσφυγή μπορεί να θεωρηθεί παραδεκτή στο μέτρο που αφορά τις ενισχύσεις οι οποίες δεν χορηγούνται αποκλειστικώς στη CELF και δεν έχουν άμεση επίπτωση στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, δηλαδή τις ενισχύσεις για την αεροπορική ταχυδρομική αποστολή βιβλίων, τις ενισχύσεις που αφορούν την κεντρική και ανατολική Ευρώπη και τις ενισχύσεις που έχουν σχέση με τις πωλήσεις πανεπιστημιακών εγχειριδίων στην κεντρική και νότια Αφρική. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή, ενώ δέχεται ότι η προσφεύγουσα βασίμως θεωρεί ότι η κατάστασή της επηρεάζεται από τη χορήγηση αυτών των ενισχύσεων και μπορεί, για τον λόγο αυτόν, να θεωρεί ότι θίγεται άμεσα και ατομικά, παρατηρεί ότι η προσφεύγουσα, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής συμπληρωματικών πληροφοριών η οποία της απεστάλη στις 7 Αυγούστου 1992, περιορίστηκε να επικρίνει την ετήσια επιδότηση που χορηγείται στη CELF προς αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους της εκτελέσεως των μικρών παραγγελιών, αναγνωρίζοντας ότι οι λοιπές επίμαχες ενισχύσεις φαίνεται να αφορούν αποκλειστικά το εξωκοινοτικό εμπόριο.

32 Η SIDE θεωρεί ότι θίγεται άμεσα και ατομικά από την προσβαλλόμενη απόφαση διότι αυτή η απόφαση απετέλεσε την αφορομή της καταγγελίας που οδήγησε την Επιτροπή να εξετάσει τις επίδικες ενισχύσεις και διότι ασκεί τη δραστηριότητα του εξαγωγέα γαλλικών βιβλίων και, ως εκ τούτου, την αφορά η έγκριση ενισχύσεων που χαρακτηρίστηκαν από την Επιτροπή ως «ενισχύσεις στους εξαγωγείς γαλλικών βιβλίων». Συνεπώς, πληροί τις προϋποθέσεις παραδεκτού που καθόρισε το Δικαστήριο με την απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1986 στην υπόθεση 169/84, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής (Σύλλογή 1986, σ. 391).

33 Με το υπόμνημα απαντήσεως, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει, επιπλέον, ότι η καταγγελία της αφορούσε όλες τις ενισχύσεις των οποίων τυγχάνει η CELF και ότι, κατά τον χρόνο εκείνο, δεν ήταν σε θέση να τις προσδιορίσει επακριβώς, καίτοι υφίστατο τις συνέπειές τους, ιδίως λόγω των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού τις οποίες επέφεραν οι ενισχύσεις αυτές στην αγορά των εξαγωγών. Το γεγονός ότι η από 7 Σεπτεμβρίου 1992 απάντησή της αφορούσε μόνον την άμεση επίπτωση αυτών των ενισχύσεων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο εδικαιολογείτο από την ίδια τη διατύπωση των ερωτήσεων που της είχε θέσει η Επιτροπή με την αίτηση παροχής συμπληρωματικών πληροφοριών.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

34 Παρατηρείται, προκαταρκτικώς, ότι ο ισχυρισμός που προβάλλει η Επιτροπή σχετικά με το μερικώς απαράδεκτο της προσφυγής έχει περιορισμένη εμβέλεια και δεν θέτει υπό αμφισβήτηση το ότι η προσφεύγουσα θίγεται άμεσα και ατομικά από την επίδικη απόφαση υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης. Πράγματι, το καθού όργανο δεν αμφισβητεί τα επιχειρήματα της SIDE με τα οποία υποστηρίζεται ότι η προσφεύγουσα πληροί τις προϋποθέσεις παραδεκτού που καθόρισε το Δικαστήριο με την προμνησθείσα απόφαση Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής και οι οποίες έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που μια επιχείρηση προτίθεται να προσβάλει απόφαση ληφθείσα από την Επιτροπή στο πλαίσιο των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης. Το ζήτημα που τίθεται με τον ισχυρισμό αυτόν συνίσταται στο κατά πόσον η προσφεύγουσα μπορεί να προσβάλει παραδεκτώς το σύνολο της επίδικης αποφάσεως, εφόσον, κατά το στάδιο της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας, δεν υποστήριξε ότι και τα τρία καθεστώτα ενισχύσεων που διαχειρίζεται η CELF ήταν ικανά να επηρεάσουν την ανταγωνιστική θέση της ή το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

- 35 Συναφώς, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η καταγγελία, την οποία υπέβαλε ο σύμβουλος της προσφεύγουσας στην Επιτροπή στις 20 Μαρτίου 1992, ανέφερε έναν ορισμένο αριθμό ενισχύσεων ποικίλου περιεχομένου, τις οποίες ελάμβανε η CELF και στις οποίες περιλαμβάνονταν και οι ενισχύσεις για την προώθηση, τη μεταφορά και την εμπορία των επιδικίων προϊόντων. Πρέπει, συνεπώς, να παρατηρηθεί ότι, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η καταγγελία της αφορούσε το σύνολο των ενισχύσεων που ελάμβανε η CELF.
- 36 Πρέπει επίσης να αναγνωριστεί ότι η εξήγηση που παρέσχε η προσφεύγουσα προς δικαιολόγηση του ανεπαρκούς των πληροφοριών τις οποίες διέθετε, κατά το στάδιο της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας, σχετικά με τα τρία καθεστάτα ενισχύσεων και τις επιπτώσεις τους στους όρους ανταγωνισμού φαίνεται πειστική. Πράγματι, τα στοιχεία που παρέσχε η Γαλλική Κυβέρνηση και τα οποία επαναλαμβάνονται στο έγγραφο της 7ης Αυγούστου 1992, που απεστάλη από την Επιτροπή στην προσφεύγουσα, καθιστούν σαφές ότι τα εν λόγω τρία καθεστάτα ενισχύσεων επιδοτούσαν αποκλειστικά ορισμένους τρόπους εξαγωγής βιβλίων προς τρίτες χώρες. Βάσει αυτών των στοιχείων, είναι φυσικό το ότι η απάντηση της προσφεύγουσας όσον αφορά τον επηρεασμό του ενδοκοινοτικού εμπορίου επικεντρώθηκε στην ενίσχυση γενικής φύσεως που χορηγείται στη CELF και η οποία αποβλέπει στην υποστήριξη της δραστηριότητας που συνίσταται στη διάδοση της γαλλικής γλώσσας και γραμματείας.
- 37 Πρέπει, τέλος, να παρατηρηθεί ότι η απόφαση που εξέδωσε η Επιτροπή κατόπιν των συμπληρωματικών πληροφοριών που της παρέσχον οι γαλλικές αρχές καλύπτει όχι μόνον την ενίσχυση που χορηγείται απευθείας στη CELF αλλά και τα τρία καθεστάτα ενισχύσεων που διαχειρίζεται ο εν λόγω συνεταιρισμός και εφαρμόζει και ως προς αυτά την ίδια παρέκκλιση, ήτοι την προβλεπόμενη από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ'.
- 38 Ενόψει των ανωτέρω, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι δεν είναι βάσιμος ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι η προσφεύγουσα δεν νομιμοποιείται να προσβάλει το σύνολο των ενισχύσεων που αποτελούν το αντικείμενο της αποφάσεως. Πρέπει, συνεπώς, να απορριφθεί ο ισχυρισμός της Επιτροπής και να κριθεί η προσφυγή παραδεκτή στο σύνολό της.

Επί της ουσίας

- 39 Η προσφεύγουσα προβάλλει τρεις λόγους ακυρώσεως προς στήριξη του αιτήματός της. Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως συνίσταται στην παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως, την οποία θεσπίζει το άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΚ. Ο δεύτερος λόγος, ο οποίος συνίσταται στην παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, χωρίζεται σε δύο σκέλη: αφενός, υποστηρίζεται ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε νομική πλάνη καθόσον εσφαλμένως θεώρησε ότι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της παρεκκλίσεως που προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', πληρούνται λόγω του μορφωτικού σκοπού των επιδίκων ενισχύσεων· αφετέρου, υποστηρίζεται ότι η Επιτροπή διέπραξε προφανές σφάλμα εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών όσον αφορά την κατάσταση του ανταγωνισμού στον επίδικο τομέα. Ο τρίτος λόγος ακυρώσεως, ο οποίος επίσης έχει δύο σκέλη, συνίσταται, αφενός, στην παράβαση διαδικαστικών κανόνων, καθόσον η Επιτροπή όφειλε να κινήσει, προτού εκδώσει την απόφαση, τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, και, αφετέρου, στην παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, του άρθρου 155 της Συνθήκης ΕΚ, καθόσον η Επιτροπή παρέβη τις υποχρεώσεις της μη υποχρεώνοντας τη Γαλλική Δημοκρατία να αναστείλει την καταβολή και να διατάξει την επιστροφή των ενισχύσεων που δεν είχαν κοινοποιηθεί υπό μορφή σχεδίου ενισχύσεως.
- 40 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι πρώτα πρέπει να εξεταστεί το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα, το οποίο συνίσταται σε παράβαση ουσιαστών διαδικασίας η οποία συνεπάγεται το παράνομο της επίδικης αποφάσεως.

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως, που συνίσταται στην παράβαση διαδικαστικών κανόνων.

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 41 Με το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, καθόσον έκρινε ότι οι επίδικες ενισχύσεις συμβιβάζονται με την κοινή αγορά

χωρίς να κινήσει τη διαδικασία της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι η κατάσταση του ανταγωνισμού στον τομέα των εξαγωγών βιβλίων απαιτούσε πολύπλοκη ανάλυση και ότι η Επιτροπή, παραλείποντας να κινήσει την προαναφερθείσα διαδικασία, δεν μπορούσε να ισχυριστεί ότι η απόφασή της στηριζόταν στην ιδιαίτερη κατάσταση του ανταγωνισμού που επικρατούσε στον τομέα του βιβλίου.

- 42 Η προσφεύγουσα θεωρεί, ειδικότερα, ότι, ενόψει των στοιχείων που η ίδια είχε παράσχει στην Επιτροπή και τα οποία περιείχαν σοβαρές ενδείξεις ως προς την ύπαρξη παραβάσεως των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΚ, η Επιτροπή όφειλε να μην αρκестθεί σε «κάποιες όλως επιπόλαιες απαντήσεις της Γαλλικής Κυβερνήσεως». Η SIDE υπενθυμίζει συναφώς τις σκέψεις 41 έως 45 της αποφάσεως της 15ης Ιουνίου 1993 στην υπόθεση C-225/91, Matra κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-3203), με τις οποίες το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η Επιτροπή, όταν λαμβάνει απόφαση όσον αφορά το συμβιβαστό ορισμένης κρατικής ενισχύσεως με την κοινή αγορά, υποχρεούται να μερμνά ώστε η διαδικασία των άρθρων 92 και 93 να μην καταλήγει σε αποτέλεσμα αντίθετο προς άλλες διατάξεις της Συνθήκης και, ειδικότερα, να εξασφαλίζει ότι η κατάσταση του ενισχυομένου δεν είναι τέτοια που να επάγεται παράβαση των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης. Η μη διενέργεια σοβαρής έρευνας οδήγησε την Επιτροπή να θεωρήσει ότι ενέκρινε ένα καθεστώς ενισχύσεως των εξαγωγέων γαλλικών βιβλίων, ενώ στην πραγματικότητα επρόκειτο για ενίσχυση στη λειτουργία μιας και μόνης επιχειρήσεως, της CELF, η οποία είναι μία μεταξύ πολλών παραγγελιοδόχων εταιριών. Χορηγώντας αποκλειστικά στη CELF την επιδότηση προς αντιστάθμιση της επιβαρύνσεως που συνεπάγεται η εκτέλεση μικρών παραγγελιών, επιδότηση συνδυαζόμενη με τη διαχείριση των τριών ειδικών καθεστώτων ενισχύσεων, η Γαλλική Κυβέρνηση ενεθάρρυνε σύμπραξη μεταξύ των εκδοτών μελών αυτής της συνεταιριστικής εταιρίας, αποτέλεσμα της οποίας είναι να εμποδίζονται τα βιβλιοπωλεία να επιλέγουν ελεύθερα τα δίκτυα εφοδιασμού τους, κατά παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης. Η προσφεύγουσα επικαλείται συναφώς την απόφαση 82/123/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Νοεμβρίου 1981, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης (IV7428 — VBBB/VBVB, ΕΕ 1982, L 54, σ. 36), η οποία επικυρώθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιανουαρίου 1984 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 43/82 και 63/82, VBVB και VBBB κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 19). Η χορήγηση των επιδίδων ενισχύσεων ενισχύει επίσης τη δεσπόζουσα θέση την οποία κατέχει, κατά την προσφεύγουσα, η CELF στην αγορά της εκτελέσεως παραγγελιών για εξαγωγές βιβλίων. Κατά την προσφεύγουσα, οι ενισχύσεις αυτές επιτρέπουν στη CELF να εφαρμόζει τιμές οι οποίες, επειδή δεν μπορούν να εφαρμοστούν και από τους άλλους παραγγελιοδόχους εξαγωγείς, είναι δυνατόν να οδηγήσουν στην εξαφάνιση των ανεξαρτήτων ανταγωνιστών από την αγορά αυτή και, ως εκ τούτου, σε κατάχρηση, εκ μέρους της CELF, της δεσπόζουσας θέσεώς της.

- 43 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, επιπλέον, ότι η αλληλογραφία που ανταλλάγη μεταξύ της Επιτροπής και των γαλλικών αρχών καταδεικνύει ότι η πρώτη εξέταση δεν στάθηκε ικανή να διαλύσει όλες τις αμφιβολίες που υπήρχαν ως προς το αν συμβιβαζόταν η χορηγούμενη στη CELF ενίσχυση με την κοινή αγορά, σημειώνει δε ότι το Δικαστήριο, με την απόφαση της 20ής Μαρτίου 1984, 84/82, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 1451), θεώρησε σημαντικό το στοιχείο αυτό. Η προσφεύγουσα προσάπτει, εξάλλου, στην Επιτροπή ότι δεν την κάλεσε να διατυπώσει τη γνώμη της επί των συμπληρωματικών πληροφοριών που παρασχέθηκαν από τις γαλλικές αρχές στις 19 Απριλίου 1993, δεδομένου μάλιστα ότι η ίδια η Επιτροπή τούς απέδωσε μεγάλη σημασία. Η προσφεύγουσα θεωρεί, αφενός, ότι οι απαντήσεις της Γαλλικής Κυβερνήσεως είναι ανακριβείς και, αφετέρου, ότι οι ερωτήσεις της Επιτροπής δεν ήταν οι ενδεδειγμένες προκειμένου να εξεταστεί κατά πόσον συμβιβάζεται με την κοινή αγορά μια ενίσχυση που αποβλέπει στην υποστήριξη της δραστηριότητας εξαγωγής βιβλίων και όχι της δραστηριότητας εκδόσεως βιβλίων. Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι η CELF, καίτοι συγκροτείται από εκδότες, δρα στην αγορά ως εξαγωγέας και, συνεπώς, βρίσκεται σε σχέση ανταγωνισμού προς τη SIDE και τους άλλους ανεξαρτήτους εξαγωγείς.
- 44 Πάντοτε κατά την προσφεύγουσα, η κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης θα παρέιχε στην Επιτροπή την ευκαιρία να εξετάσει ενδελεχέστερα τις σχέσεις μεταξύ της CELF και των δημοσίων αρχών (την έλλειψη διαφάνειας των οποίων κατακρίνει η προσφεύγουσα) και να εφαρμόσει, ενδεχομένως, την οδηγία 80/723/EOK της Επιτροπής, της 25ης Ιουνίου 1980, περί της διαφάνειας των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημοσίων επιχειρήσεων (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 205). Η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι από διάφορα έγγραφα σχετικά με τη CELF, τα οποία έχουν κατατεθεί στη γραμματεία του Tribunal de commerce de Paris, προκύπτει ότι, το 1980 και το 1981, οι γαλλικές αρχές είχαν συμμετάσχει στην οικονομική διάσωση της CELF και στην αύξηση του εταιρικού κεφαλαίου της.
- 45 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, κατά συνέπεια, ότι η νομολογία του Δικαστηρίου (προαναφερθείσα απόφαση Γερμανία κατά Επιτροπής, απόφαση της 19ης Μαΐου 1993, C-198/91, Cook κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-2487, και προαναφερθείσα απόφαση Μαίτα κατά Επιτροπής) επέβαλλε στην Επιτροπή την υποχρέωση να κινήσει την κατ' αντιμωλία διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης προκειμένου να δώσει σε όλους τους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους και να διαφωτιστεί πλήρως επί του συνόλου των δεδομένων της υποθέσεως προτού λάβει την απόφασή της.

- 46 Από την πλευρά της, η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν ήταν υποχρεωμένη να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, δεδομένου ότι δεν είχε καμία αμφιβολία ως προς το ότι οι ενισχύσεις συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά.
- 47 Όσον αφορά τις προβαλλόμενες παραβάσεις των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης, η Επιτροπή παρατηρεί, προκαταρκτικώς, ότι τα ζητήματα αυτά δεν εθιγθησαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε της εγκρίσεως των ενισχύσεων. Συνεπώς, ο λόγος αυτός δεν πρέπει να κριθεί παραδεκτός, υπό την έννοια ότι δεν υπάρχει αντιστοιχία περιεχομένου μεταξύ της καταγγελίας και της προσφυγής. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή προσέθεσε ότι η υπό κρίση υπόθεση θέτει, κατά τη γνώμη της, το σοβαρό ζήτημα αρχής ποιες προϋποθέσεις πρέπει να πληρούν οι καταγγελίες, σε περίπτωση χορηγήσεως κρατικών ενισχύσεων, οι οποίες υποβάλλονται από τους ανταγωνιστές των επιχειρήσεων που λαμβάνουν τις εν λόγω ενισχύσεις. Συναφώς, το καθού όργανο θεωρεί ότι εναπόκειται στους καταγγέλλοντες να παρέχουν επαρκώς ακριβείς, συγκεκριμένες, λεπτομερείς και στηριζόμενες σε αποδεικτικά στοιχεία πληροφορίες όσον αφορά τους ισχυρισμούς τους και το υποστατό των ενισχύσεων από τις οποίες διατείνονται ότι βλάπτονται, άλλως οι καταγγέλλοντες δεν μπορούν να προσδοκούν ότι θα διεξαχθεί διεξοδική έρευνα ή ότι η Επιτροπή θα αποφανθεί επί αιτιάσεων που δεν της έχουν ανακοινωθεί.
- 48 Η Επιτροπή, εν πάση περιπτώσει, θεωρεί ότι τόσο η απόφασή της όσο και η απόφαση του Δικαστηρίου όσον αφορά τη συμφωνία «VBVB-VBBB», τις οποίες επικαλείται η προσφεύγουσα, δεν είναι σχετικές με την υπό κρίση περίπτωση. Τα συστήματα αποκλειστικότητας και οι επιβεβλημένες τιμές που προέβλεπε εκείνη η συμφωνία συνεπάγονταν αισθητό περιορισμό του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, ενώ, στη διαφορά επί της οποίας καλείται τώρα να αποφανθεί το Πρωτοδικείο, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ως προς τί οι δραστηριότητες της CELF είναι ικανές να περιορίσουν αισθητά τον ανταγωνισμό και να επηρεάσουν το εμπόριο των γαλλικών βιβλίων. Η Επιτροπή θεωρεί, αντιθέτως, ότι η υπό κρίση κατάσταση προσομοιάζει με την περίπτωση που οδήγησε στην έκδοση αρνητικής πιστοποίησης υπέρ της Société anonyme de fabricants de conserves alimentaires (Safco) [απόφαση 72/23/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 16ης Δεκεμβρίου 1971, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/235143 — Safco, JO 1972, L 13, σ. 44)]. Με την απόφαση εκείνη, η Επιτροπή θεώρησε ότι η συγκέντρωση μικρών παραγωγικών μονάδων μιας τοπικής ή καθαρά εγχώριας αγοράς μπορεί μάλιστα να ενισχύσει τον ανταγωνισμό, χάρη στη δημιουργία μιας νέας ή πιο εντατικής εξαγωγικής δραστηριότητας.

- 49 Η Επιτροπή αμφισβητεί επίσης την οροθέτηση της σχετικής αγοράς την οποία προτείνει η προσφεύγουσα, καθώς και το υποστατό της καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως εκ μέρους της CELF. Αντίθετα προς όσα υποστηρίζει η SIDE, η Επιτροπή θεωρεί ότι η αγορά της εκτελέσεως παραγγελιών εξαγωγής δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αγορά ειδική και διακρινόμενη από την αγορά των εξαγωγών γαλλικών βιβλίων.
- 50 Η Επιτροπή ισχυρίζεται, επιπλέον, ότι το γεγονός ότι έθεσε συμπληρωματικά ερωτήματα στις γαλλικές αρχές δεν αποτελεί ένδειξη περί υπάρξεως ιδιαιτέρων δυσκολιών αλλά αποτελεί τρέχουσα και καθιερωμένη πρακτική.
- 51 Η Επιτροπή θεωρεί, εξάλλου, ότι δεν ήταν απαραίτητη η ενδελεχέστερη εξέταση των σχέσεων μεταξύ της CELF και των δημοσίων αρχών στο πλαίσιο λήψεως της αποφάσεώς της ούτε επιβαλλόταν η εφαρμογή της οδηγίας 80/723, της 25ης Ιουνίου 1980, περί της διαφάνειας των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημοσίων επιχειρήσεων, την οποία μνημονεύει η προσφεύγουσα.
- 52 Το καθού όργανο υπογραμμίζει ότι η μόνη αιτίαση που διατυπώθηκε από την προσφεύγουσα κατά τη διοικητική διαδικασία αφορούσε το ότι η χορήγηση της ενισχύσεως αποκλειστικά στη CELF εισήγε διακρίσεις, υπό την έννοια ότι η ενίσχυση δεν χορηγείτο εξ ίσου σε όλους τους εξαγωγείς γαλλικών βιβλίων βάσει κριτηρίων αντικειμενικών και μη συνεπαγομένων διακρίσεις. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι αυτή η διάκριση δεν παραβιάζει άλλες διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ, ιδίως τα άρθρα 48, 52, 59 και 95. Η Επιτροπή βεβαιώθηκε ότι μπορούσαν να γίνουν μέλη της CELF όλοι οι γαλλόφωνοι εκδότες της Κοινότητας, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι το σύστημα που εφάρμοσαν οι γαλλικές αρχές δεν εισήγαγε διακρίσεις αναλόγως του τόπου εγκαταστάσεως των εκδοτών που μπορούν να επωφεληθούν από τις παρεμβάσεις της.
- 53 Η Επιτροπή θεωρεί, τέλος, ότι τήρησε τις υποχρεώσεις της όσον αφορά τον έλεγχο του συμβιβαστού των ενισχύσεων με την κοινή αγορά, ο οποίος προβλέπεται από τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης. Πρώτον, βεβαιώθηκε ότι η ενίσχυση που χορηγείται στη CELF επιδιώκει θεμιτό σκοπό πολιτιστικού χαρακτήρα, τον οποίο άλλωστε δεν αμφισβητεί η προσφεύγουσα, και ότι η ενίσχυση

είναι απαραίτητη για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Στη συνέχεια, στάθμισε τον θεμιτώς επιδιωκόμενο σκοπό και τις επιπτώσεις της ενισχύσεως στον ανταγωνισμό και τις συναλλαγές. Στο πλαίσιο της δεύτερης αυτής αναλύσεως, η Επιτροπή κατέληξε στο ότι δεν υφίστατο αισθητός περιορισμός του ανταγωνισμού και του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Θεωρεί, συνεπώς, ότι διέθετε επαρκή στοιχεία προκειμένου να εφαρμόσει στην εν λόγω ενίσχυση την παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

54 Η Γαλλική Κυβέρνηση, παρεμβαίνουσα, υπενθυμίζει τις σκέψεις 33 και 34 της προμνησθείσας αποφάσεως στην υπόθεση Matra κατά Επιτροπής και καταλήγει ότι η Επιτροπή δεν είχε υποχρέωση να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης. Η Γαλλική Κυβέρνηση φρονεί ότι, όπως ανέφερε η Επιτροπή, από την πρώτη εξέταση δεν προέκυψαν δυσκολίες που να δικαιολογούν την κίνηση μιας τέτοιας διαδικασίας, δεδομένου ότι οι διευκρινίσεις που ζητήθηκαν από τις γαλλικές αρχές δεν είχαν εξαιρετικό χαρακτήρα στο πλαίσιο της πρώτης αυτής εκτιμήσεως.

55 Η Γαλλική Κυβέρνηση, εν πάση περιπτώσει, απορρίπτει τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, η οποία προσάπτει στις γαλλικές αρχές ότι παρέχουν την υποστήριξη τους σε σύμπραξη για την οποία υπέχουν ευθύνη οι εκδότες που είναι μέλη της CELF. Η εν λόγω κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η SIDE δεν προσκόμισε επαρκή στοιχεία ώστε να αποδείξει την ύπαρξη είτε συντονισμού της σχετικής με τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς ή περιορισμού του ανταγωνισμού μεταξύ των εκδοτών αυτών, είτε παραβάσεως του άρθρου 86 της Συνθήκης εκ μέρους της CELF. Η Γαλλική Κυβέρνηση απορρίπτει επίσης το επιχείρημα το οποίο η προσφεύγουσα αρύεται από τον ρόλο των οποίων καθορισμένων ενισχύσεων. Υποστηρίζει ότι ο εν λόγω συνεταιρισμός περιορίζεται στην εφαρμογή των κριτηρίων χορηγήσεως των επιδοτήσεων τα οποία έχουν καθοριστεί από τη δημόσια αρχή και ουδέποτε διέθετε περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τη χορήγηση ή την άρνηση της χορηγήσεως των επιδίδων ενισχύσεων.

56 Η Γαλλική Κυβέρνηση παρατηρεί, εξάλλου, ότι οι εισφορές προς τη CELF σε κεφάλαιο, στις οποίες προβαίνουν οι γαλλικές αρχές, δεν αμφισβητούνται στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, η οποία αφορά το καθεστώς στηριξεως των εξαγωγών γαλλικών βιβλίων. Κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, η μόνη συμμετοχή των δημοσίων αρχών στο κεφάλαιο της CELF ανέρχεται σε 500 FF και δεν μπορεί να θεωρηθεί σοβαρώς ως συνιστώσα ενίσχυση.

57 Η Γαλλική Κυβέρνηση, απαντώντας στα επιχειρήματα της προσφεύγουσας ότι η απόφασή της για τη χορήγηση της εν λόγω ενισχύσεως αποκλειστικά και μόνον στη CELF εισάγει διακρίσεις, υποστηρίζει ότι τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης δεν απαγορεύουν στα κράτη μέλη να χορηγούν ατομικώς ενισχύσεις και δεν τους στερούν ορισμένη διακριτική ευχέρεια κατά την εφαρμογή των καθεστώτων ενισχύσεων. Η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει, εξάλλου, ότι η απόφαση αυτή δικαιολογείται από την ανάγκη εξασφάλισης της πραγματικής χρησιμοποίησης των παρεχομένων κρατικών πόρων για τη στήριξη των μικρών παραγγελιών έργων στη γαλλική γλώσσα εκ μέρους βιβλιοπωλείων του εξωτερικού. Η Γαλλική Κυβέρνηση αναφέρει ότι δεν αποκλείει τη δυνατότητα χορηγήσεως στη SIDE ενισχύσεως παρόμοιας με αυτή που χορηγείται στη CELF. Θεωρεί, ωστόσο, ότι, προς το παρόν, η προσφεύγουσα, σε αντίθεση προς τη CELF, δεν της παρέχει κανένα εγγύριο ότι θα χρησιμοποιούσε τυχόν χορηγηθείσα ενίσχυση για υποστήριξη της διακινήσεως βιβλίων γραμμένων στη γαλλική γλώσσα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

58 Υπενθυμίζεται ότι, με την προμνησθείσα απόφαση Γερμανία κατά Επιτροπής (σκέψη 13), το Δικαστήριο, κληθέν να αποφανθεί επί της νομιμότητας αποφάσεων περί εγκρίσεως κρατικών ενισχύσεων τις οποίες είχε λάβει η Επιτροπή μετά την προκαταρκτική εξέταση που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, διατύπωσε την αρχή ότι η διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, «η οποία παρέχει στα λοιπά κράτη μέλη και στους ενδιαφερόμενους κύκλους την εγγύηση ότι μπορούν να εκφράσουν την άποψή τους και η οποία επιτρέπει στην Επιτροπή να διαφωτιστεί πλήρως επί του συνόλου των στοιχείων της υπόθεσης πριν λάβει την απόφασή της, προσλαμβάνει αναγκαστικό χαρακτήρα από τη στιγμή κατά την οποία η Επιτροπή αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες προκειμένου να κρίνει αν σχέδιο ενίσχυσης συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Από τα προηγούμενα πρέπει να συναχθεί ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να αρκестεί στην προκαταρκτική φάση του άρθρου 93, παράγραφος 3, προκειμένου να λάβει ευνοϊκή απόφαση περί σχεδίου ενισχύσεων, παρά μόνο αν είναι σε θέση να σχηματίσει την πεποίθηση, μετά από πρώτη εξέταση, ότι το εν λόγω σχέδιο συμβιβάζεται με τη Συνθήκη. Αντιθέτως, αν από την πρώτη αυτή εξέταση η Επιτροπή σχηματίσει αντίθετη γνώμη ή δεν μπορέσει να υπερβεί όλες τις δυσχέρειες που ανέκυψαν κατά την κρίση του συμβιβαστού του εν λόγω σχεδίου με την κοινή αγορά, τότε οφείλει να συγκεντρώσει όλες τις αναγκαίες γνώμες και να κινήσει προς τον σκοπό αυτό τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2».

- 59 Με τη σκέψη 30 της προμνησθείσας αποφάσεως στην υπόθεση Cook κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «η Επιτροπή οφείλει να καθορίσει, υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου, ανάλογα με τα πραγματικά και νομικά στοιχεία της συγκεκριμένης υποθέσεως, αν οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει κατά την έρευνα του συμβιβαστού της ενισχύσεως με την κοινή αγορά καθιστούν απαραίτητη την κίνηση της διαδικασίας αυτής».
- 60 Πρέπει, κατά συνέπεια, να εξεταστούν οι εκτιμήσεις επί των οποίων στηρίχθηκε η Επιτροπή για να λάβει απόφαση ευνοϊκή κατά το πέρασ της προκαταρκτικής εξεταστικής φάσεως, προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον, ενόψει των αντιρρήσεων που είχαν διατυπωθεί λόγω των υποτιθεμένων βλαπτικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων των επιδίκων ενισχύσεων, εμφανίζαν δυσκολίες ικανές να δικαιολογήσουν την κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2. Το Πρωτοδικείο οφείλει να εκτιμήσει την τυχόν ύπαρξη αυτών των δυσκολιών κατά τρόπον αντικειμενικό, συγκρίνοντας τις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεως με τα στοιχεία τα οποία διέθετε η Επιτροπή όταν αποφάνθηκε επί του συμβιβαστού των επιδίκων ενισχύσεων με την κοινή αγορά.
- 61 Η προσβαλλόμενη απόφαση εφαρμόζει την παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, στηριζόμενη, αφενός, στον πολιτιστικό σκοπό των επιδίκων καθεστώτων ενισχύσεων και, αφετέρου, στην ιδιαίτερη κατάσταση του ανταγωνισμού στον τομέα του βιβλίου. Ενόψει αυτής της αιτιολογίας, το Πρωτοδικείο οφείλει να εξετάσει, πρώτον, κατά πόσο η Επιτροπή μπόρεσε να ελέγξει αν ο σκοπός που επιδιώκουν οι γαλλικές αρχές είναι πράγματι πολιτιστικής φύσεως και, δεύτερον, κατά πόσον η Επιτροπή προέβη σε οικονομική ανάλυση του εν λόγω τομέα από την οποία να μπορεί να συναγάγει ότι η χορήγηση των επιδίκων ενισχύσεων δεν επηρεάζει τους όρους του ανταγωνισμού και των συναλλαγών σε βαθμό αντιβαίνοντα στο κοινό συμφέρον.
- 62 Όσον αφορά τον πολιτιστικό σκοπό των επιδίκων ενισχύσεων, οι διάδικοι δεν αμφισβητούν ότι ο επιδιώκόμενος από τη Γαλλική Κυβέρνηση σκοπός συνίσταται στη διάδοση της γαλλικής γλώσσας και γραμματείας. Συναφώς, το Πρωτοδικείο παρατηρεί επίσης ότι τα στοιχεία τα οποία διέθετε η Επιτροπή όταν έλαβε την απόφασή της, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιέχονται στην από 7 Σεπτεμβρίου 1992 επιστολή του συμβούλου της προσφεύγουσας, μπορούσαν να θεμελιώσουν την κρίση στην οποία κατέληξε η Επιτροπή ως προς το υποστατό και το θεμιτό αυτού του σκοπού. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η εκτίμηση του σκοπού των επιδίκων ενισχύσεων δεν δημιουργούσε στην Επιτροπή ιδιαίτερες δυσκολίες και ότι

δεν της ήταν απαραίτητο να ζητήσει περαιτέρω πληροφορίες προκειμένου να αναγνωρίσει τον πολιτιστικό χαρακτήρα του εν λόγω σκοπού.

- 63 Όσον αφορά την εκτίμηση των αποτελεσμάτων των επιδίκων ενισχύσεων στους όρους του ανταγωνισμού και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, των τριών καθεστώτων ενισχύσεων τα οποία διαχειρίζεται η CELF και, αφετέρου, της επιδοτήσεως που χορηγείται αποκλειστικά στη CELF προς αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους εκτελέσεως μικρών παραγγελιών.
- 64 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι, όσον αφορά τον έλεγχο του συμβιβαστού των εν λόγω τριών καθεστώτων ενισχύσεων με την κοινή αγορά, η Επιτροπή είχε λάβει από τις γαλλικές αρχές πληροφορίες επαρκείς ώστε να δικαιολογείται η διαπίστωση ότι η επίπτωση των ενισχύσεων αυτών στη λειτουργία του ανταγωνισμού και στο μεταξύ κρατών μελών εμπόριο ήταν αμελητέα. Πρέπει να υπενθυμιστεί ότι κανένα από τα τρία καθεστάτα ενισχύσεων δεν αφορούσε τις εξαγωγές βιβλίων προς άλλα κράτη μέλη και ότι κάθε επιχειρηματίας που πληρούσε τις ειδικές προϋποθέσεις που προέβλεπαν αυτά τα καθεστάτα είχε τη δυνατότητα να υποβάλει στη CELF αιτήσεις επιδοτήσεως.
- 65 Βεβαίως, κατά την έγγραφη διαδικασία, η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι ο έλεγχος τον οποίο ασκούσε η CELF επί της κατανομής των ενισχύσεων αυτών ενίσχυε τη δεσπόζουσα θέση της στη σχετική αγορά, ιδίως διότι οι ανταγωνιστές της CELF ήταν υποχρεωμένοι να της αποκαλύπτουν επιχειρηματικά απόρρητα προκειμένου να λάβουν επιδοτήσεις και ότι το όλο σύστημα χορηγήσεως των επιδίκων ενισχύσεων δεν είχε την απαιτούμενη διαφάνεια. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει, ωστόσο, ότι τα επιχειρήματα αυτά της προσφεύγουσας ανατρέπονται από διάφορα μη αμφισβητούμενα στοιχεία της δικογραφίας. Πρώτον, προκύπτει ότι η προσφεύγουσα μπόρεσε να βρει, συμφωνώντας από κοινού με τη CELF, μια λύση η οποία της επέτρεπε να λαμβάνει και αυτή την ενίσχυση για την αεροπορική ταχυδρομική αποστολή βιβλίων, χωρίς να υποχρεούται να της ανακοινώνει στοιχεία τα οποία θεωρεί ευαίσθητα. Δεύτερον, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η CELF δεν διαχειρίζεται πλέον, από το 1993 και εντεύθεν, δύο από τα εν λόγω καθεστάτα ενισχύσεων και, ειδικότερα, την ενίσχυση για την αεροπορική μεταφορά, την οποία επιθυμούσε να λάβει η προσφεύγουσα. Τρίτον, η Γαλλική Κυβέρνηση απέδειξε ότι η CELF δεν διέθετε κανένα περιθώριο εκτίμησης κατά την κατανομή των επιδοτήσεων που προβλέπουν τα καθεστάτα αυτά. Τέλος, η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε κανένα στοιχείο το οποίο να αποδεικνύει ότι η χορήγηση ενισχύσεων στο πλαίσιο αυτών των τριών

καθεστώτων ήταν ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, ούτε εξήγησε ως προς τί βλάπτεται το εμπόριο αυτό, πράγμα το οποίο δικαιολογεί ακόμα περισσότερο την ευνοϊκή απόφαση την οποία έλαβε συναφώς η Επιτροπή.

66 Ενοψει όλων των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή ήταν σε θέση να λάβει ευνοϊκή απόφαση όσον αφορά τα καθεστάτα ενισχύσεων που διαχειρίζονται η CELF, τα δε επιχειρήματα που προβάλλει η προσφεύγουσα αμφισβητώντας την προσβαλλόμενη απόφαση όσον αφορά το συμβιβαστό των τριών αυτών καθεστώτων ενισχύσεων με την κοινή αγορά είναι απορριπτέα ως αβάσιμα.

67 Όσον αφορά την ενίσχυση που χορηγείται αποκλειστικά στη CELF, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η προσφεύγουσα πρόβαλε διάφορα επιχειρήματα υποστηρίζοντας ότι η Επιτροπή όφειλε να προβεί σε επισταμένη εξέταση των όρων του ανταγωνισμού στον επίδικο τομέα προτού αποφανθεί ως προς το αν η ενίσχυση αυτή συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Η προσφεύγουσα επέστησε ιδίως την προσοχή του Πρωτοδικείου στο γεγονός ότι η Επιτροπή δεν ενημερώθηκε επαρκώς επί διαφόρων ουσιωδών δεδομένων, ήτοι, μεταξύ άλλων, επί των χαρακτηριστικών της σχετικής αγοράς, επί των ακριβών ποσών της επίδικης επιδοτήσεως και επί του συνόλου των σχέσεων που συνέδεαν τη CELF και τα μέλη της με τις γαλλικές δημόσιες αρχές. Το Πρωτοδικείο έκρινε, κατά συνέπεια, σκόπιμο να θέσει στους διαδίκους, και ειδικότερα στο καθού όργανο, γραπτές ερωτήσεις προκειμένου να ελέγξει το υποστατό των πραγματικών δεδομένων επί των οποίων η Επιτροπή στήριξε τις εκτιμήσεις της.

68 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι οι απαντήσεις της Επιτροπής στις ερωτήσεις αυτές δεν είναι ικανές να διαλύσουν τις αμφιβολίες που διατύπωσε η προσφεύγουσα και αποκαλύπτουν, σε πολλές περιπτώσεις, την ανεπάρκεια των πληροφοριών βάσει των οποίων ελήφθη η προσβαλλόμενη απόφαση. Πράγματι, η Επιτροπή ανέφερε ότι δεν διέθετε αριθμητικά στοιχεία όσον αφορά το ποσοστό έργων γαλλικής γλώσσας τα οποία εκδίδονται εκτός Γαλλίας και για τα οποία χορηγείται ενίσχυση από τη CELF, ούτε όσον αφορά το σύνολο των εκδόσεων στη γαλλική γλώσσα που προέρχονται από γαλλόφωνες χώρες εκτός της Γαλλίας. Δεν διέθετε επίσης αριθμητικά στοιχεία όσον αφορά τα σχετικά ποσοστά των εξαγωγών γαλλικών βιβλίων που πραγματοποιούνται, αφενός,

από παραγγελιοδόχους εξαγωγείς και, αφετέρου, από τους εκδότες ή τις θυγατρικές τους εταιρίες διανομής. Η Επιτροπή δεν μπόρεσε επίσης να παράσχει στο Πρωτοδικείο αριθμητικά στοιχεία όσον αφορά τις ροές των εξαγωγών αντιστοίχως προς τις γαλλόφωνες και προς τις μη γαλλόφωνες χώρες και ζώνες. Όσον αφορά το ύψος της ενισχύσεως και το ποσοστό το οποίο αντιπροσωπεύουν οι επιδοτούμενες πωλήσεις επί του συνόλου των εξαγωγών γαλλικών βιβλίων, οι απαντήσεις της Επιτροπής στηρίζονται αποκλειστικά και μόνο στα αριθμητικά στοιχεία που περιέχονται στο υπόμνημα παρεμβάσεως της Γαλλικής Κυβερνήσεως. Όσον αφορά τη συλλογιστική η οποία την οδήγησε στον αποκλεισμό του ενδεχομένου να καταλήξει η χορήγηση της ενισχύσεως σε αποτέλεσμα αντίθετο προς τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης, οι διευκρινίσεις που παρέσχε η Επιτροπή παραπέμπουν και αυτές, κατά τα ουσιαώδη στοιχεία, στα υποστηριζόμενα από την παρεμβαίνουσα, σύμφωνα με τα οποία η συμμετοχή της CELF στο συνολικό κύκλο εργασιών των εξαγωγών βιβλίων εκτός Γαλλίας ανέρχεται μόνον στο 2,25 %.

- 69 Το περιεχόμενο των απαντήσεων της Επιτροπής καταδεικνύει τις σοβαρές δυσκολίες που εμφανίζει η εκτίμηση της καταστάσεως του ανταγωνισμού στον τομέα των εξαγωγών βιβλίων. Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθούν άλλα στοιχεία τα οποία επιτρέπουν στο Πρωτοδικείο να συμπεράνει ότι η Επιτροπή δεν μπόρεσε να υπερπηδήσει τις δυσκολίες αυτές, οι οποίες εξακολουθούσαν να υφίστανται ακόμα κατά το πέρας της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου.
- 70 Καταρχάς, το Πρωτοδικείο υπογραμμίζει ότι η ίδια η Επιτροπή αναγνώρισε, κατά την προφορική διαδικασία, ότι δεν διέθετε ακριβή στοιχεία τα οποία να της επιτρέπουν να οροθετήσει τη σχετική αγορά. Επ' αυτού, το καθού όργανο ισχυρίστηκε ότι στην προσφεύγουσα εναπόκειται να αποδείξει την ύπαρξη μιας ειδικής επιμέρους αγοράς συνιστάμενης στην εκτέλεση παραγγελιών εξαγωγών και προέβαλε το επιχείρημα ότι η Επιτροπή τότε μόνον υποχρεούται να διεξάγει επισταμένη έρευνα όσον αφορά τις συνθήκες της αγοράς όταν της παρέχονται λεπτομερείς πληροφορίες κατά το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας.
- 71 Το Πρωτοδικείο, χωρίς να παραγνωρίζει την έκταση και τη δυσκολία των καθηκόντων που ανατίθενται από τη Συνθήκη στην Επιτροπή όσον αφορά τον έλεγχο των κρατικών ενισχύσεων, θεωρεί ότι κανένα από τα δύο αυτά επιχειρήματα δεν μπορεί να γίνει δεκτό σε υποθέσεις όπως η υπό κρίση. Πράγματι, η

επιχειρηματολογία της Επιτροπής καταλήγει στο να απαιτείται από τους ανταγωνιστές των επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη κοινοποιηθείσα κρατική ενίσχυση να της παρέχουν στοιχεία στα οποία, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν έχουν πρόσβαση και τα οποία δεν μπορούν να λάβουν παρά μόνο μέσω της ίδιας της Επιτροπής από τα κράτη μέλη που χορηγούν τις ενισχύσεις αυτές. Επιπλέον, όταν η Επιτροπή αποφασίζει να συνεχίσει τη διερεύνηση μιας καταγγελίας χωρίς να θεωρήσει ότι υφίσταται επαρκές κοινοτικό συμφέρον, η δε καταγγελία αυτή γεννά σοβαρές αμφιβολίες ως προς το συμβιβαστό της ενισχύσεως με την κοινή αγορά, δεν φαίνεται ούτε υπερβολικό ούτε παράλογο να θεωρηθεί ότι υποχρεούται να κινήσει διαδικασία διερευνήσεως κατ' αντιμωλίαν, η οποία θα της παράσχει τη δυνατότητα να διαφωτιστεί επί των ουσιωδών πτυχών του ζητήματος προτού λάβει απόφαση.

- 72 Στη συνέχεια, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, ακόμα και αν η προσφεύγουσα δεν έθεσε ρητώς το ζήτημα της ενδεχόμενης παραβάσεως των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης παρά μόλις κατά το στάδιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, η Επιτροπή οφείλει, ωστόσο, να είναι σε θέση να εξετάσει κατά πόσον η κατάσταση του ενισχυομένου είναι τέτοια που να επάγεται παράβαση αυτών των διατάξεων της Συνθήκης. Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. προμνησθείσα απόφαση Matra κατά Επιτροπής, σκέψη 42) προκύπτει ότι αυτή η υποχρέωση της Επιτροπής «να σέβεται τη συνοχή που υφίσταται μεταξύ των άρθρων 92 και 93 και άλλων διατάξεων της Συνθήκης επιβάλλεται όλως ιδιαίτερος στην περίπτωση όπου οι άλλες αυτές διατάξεις αποσκοπούν ωσαύτως, όπως εν προκειμένω, στην επικράτηση ενός χωρίς στρεβλώσεις ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς». Όμως, στην υπό κρίση περίπτωση, η Επιτροπή δεν μπόρεσε να αποδείξει ότι είχε τη δυνατότητα να σχηματίσει «τη στηριζόμενη επί της οικονομικής ανάλυσεως της καταστάσεως και μη πάσχουσα από τυχόν προφανή πλάνη εκτιμήσεως πεποίθηση ότι η κατάσταση του ενισχυομένου δεν είναι τέτοια που να επάγεται παράβαση των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης» (βλ. σκέψη 45 της προμνησθείσας αποφάσεως Matra κατά Επιτροπής).

- 73 Εξάλλου, το επιχείρημα που αρύεται η Επιτροπή από την έλλειψη αντιστοιχίας, ως προς το σημείο αυτό, μεταξύ της καταγγελίας που της υπέβαλε η προσφεύγουσα και της προσφυγής που άσκησε ενώπιον του Πρωτοδικείου δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Παρατηρείται ότι, στην υπό κρίση περίπτωση, η Επιτροπή δεν κίνησε κατ' αντιμωλίαν διαδικασία προτού εκδώσει την απόφασή της. Κατά συνέπεια, δεν αναγνώρισε στην προσφεύγουσα το δικαίωμα να στηρίξει την άποψή της επί όλων των μη αμφισβητούμενων στοιχείων της δικογραφίας, και ιδίως επί των συμπληρωματικών πληροφοριών που διαβιβάστηκαν από τη Γαλλική Κυβέρνηση. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο κρίνει

ότι η Επιτροπή δεν μπορεί βασίμως να απαιτήσει από την προσφεύγουσα να συμμορφωθεί προς έναν αυστηρό κανόνα αντιστοιχίας, όπως αυτόν που αναγνωρίζεται από τη νομολογία σε υπαλληλικές υποθέσεις (βλ. μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 3ης Μαρτίου 1993, T-58/91, Booss και Fischer κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-147, της 30ής Μαρτίου 1993, T-4/92, Βαρδάκας κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-357, και της 26ης Οκτωβρίου 1993, T-6/92 και T-52/92, Reinarz κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-1047), μεταξύ των λόγων που προβάλλονται στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας και των λόγων που αναπτύσσονται με το δικόγραφο της προσφυγής.

- 74 Τέλος, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η Επιτροπή απέδειξε την ανεπάρκεια των στοιχείων που διέθετε με το να αποδώσει υπερβολική σημασία στο ζήτημα κατά πόσον όλοι οι γαλλόφωνοι εκδότες, ανεξαρτήτως του τόπου εγκαταστάσεώς τους, μπορούσαν να γίνουν μέλη της CELF. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η ενίσχυση που χορηγείται στη CELF αποσκοπεί στην επιδότηση των εξαγωγών τις οποίες πραγματοποιεί αυτός ο συνεταιρισμός και, συνεπώς, εμμέσως μόνο μπορεί να ωφελήσει τους εκδότες. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν θα έπρεπε να αρκестεί στην επιβεβαίωση, απλώς και μόνο, της μη υπάρξεως τυπικής διακρίσεως εις βάρος των μη εγκατεστημένων στη Γαλλία εκδοτών ώστε να αποκλείσει το ενδεχόμενο να μπορεί η χορήγηση της ενισχύσεως να περιορίσει τον ανταγωνισμό στην αγορά των εξαγωγών. Αφενός, από τη δικογραφία προκύπτει ότι όλοι οι εκδότες γαλλικών βιβλίων μπορούν, υπό την ιδιότητά τους ως προμηθευτών, να επωφελούνται εμμέσως από την επιδότηση, όταν τα έργα που εκδίδουν παραγγέλλονται στη CELF, οπότε η ιδιότητα του μέλους δεν συνεπάγεται για τους εκδότες κανένα ειδικό πλεονέκτημα από πλευράς χρησιμοποίησεως της ενισχύσεως. Αφετέρου, συνάγεται ότι οι πωλήσεις βιβλίων τα οποία δεν έχουν εκδοθεί στη Γαλλία δεν υπερβαίνουν το 4 % του συνολικού κύκλου εργασιών που πραγματοποιεί η CELF και ότι, παρά τη δυνατότητα συμμετοχής αλλοδαπών εκδοτών στον εν λόγω συνεταιρισμό, ένας μόνον Βέλγος εκδότης έχει γίνει μέλος του συνεταιρισμού, και μάλιστα μέσω θυγατρικής εταιρίας εγκατεστημένης στη Γαλλία.

- 75 Συνεπώς, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως, όπου η Επιτροπή θέλησε να στηριχθεί στην ιδιαίτερη κατάσταση του ανταγωνισμού στον τομέα του βιβλίου προκειμένου να εγκρίνει την επίδικη ενίσχυση, θα έπρεπε να διαθέτει πληρέστερα στοιχεία σχετικά με την κατάσταση αυτή και να μην περιοριστεί στα στοιχεία που της διαβιβάστηκαν κατά την προκαταρκτική διερευνητική φάση που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Όπως το Δικαστήριο έκρινε με την προμνησθείσα απόφαση Cook κατά Επιτροπής (σκέψη 38), «[η Επιτροπή] όφειλε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, ώστε να εξακριβώσει, έπειτα από συλλογή όλων των απαραίτητων γνώμων, το βάσιμο της εκτιμήσεώς της, η οποία μπορούσε να δημιουργήσει σοβαρές δυσχέρειες».

76 Εφόσον η Επιτροπή δεν τήρησε την υποχρέωση κινήσεως της κατ' αντιμωλίαν διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, το Πρωτοδικείο πρέπει να δεχθεί το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η προσφεύγουσα και να ακυρώσει την απόφαση στο μέτρο που αυτή αφορά την ενίσχυση που χορηγείται αποκλειστικά στη CELF για την αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους της εκτελέσεως των μικρών παραγγελιών γαλλικών βιβλίων οι οποίες προέρχονται από βιβλιοπωλεία εγκατεστημένα στο εξωτερικό.

77 Το Πρωτοδικείο πρέπει, επιπλέον, να εξετάσει το δεύτερο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή είχε επίσης την υποχρέωση να απαιτήσει από τη Γαλλική Κυβέρνηση την άμεση αναστολή της καταβολής της ενισχύσεως και την αναζήτηση των ποσών που είχαν χορηγηθεί κατά παράβαση της υποχρέωσεως κοινοποιήσεως που προβλέπεται από το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως, που συνίσταται στην παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, και του άρθρου 155 της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

78 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 93, παράγραφος 3, και το άρθρο 155 της Συνθήκης, παραλείποντας να ζητήσει από τη Γαλλική Κυβέρνηση να αναστείλει την εφαρμογή της ενισχύσεως και μη απαιτώντας από την εν λόγω κυβέρνηση να διατάξει την επιστροφή της. Κατά τη SIDE, από την ανακοίνωση της Επιτροπής της 24ης Νοεμβρίου 1983 (ΕΕ 1983, C 318, σ. 3) προκύπτει ότι οι ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη μέλη χωρίς να έχουν κοινοποιηθεί υπό μορφή σχεδίου είναι παράνομες, δεδομένου ότι η Συνθήκη δεν προβλέπει καμία εξαίρεση όσον αφορά την υποχρέωση ενημερώσεως της Επιτροπής. Η Επιτροπή, προς εκπλήρωση της αποστολής που της έχει ανατεθεί από το άρθρο 155, όφειλε τότε, κατ' εφαρμογήν της λεγομένης νομολογίας Boussac (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307), να αξιώσει από τη Γαλλική Κυβέρνηση να αναστείλει την καταβολή της ενισχύσεως, εν αναμονή του αποτελέσματος της εξετάσεως του συμβιβαστού, και να αναζητήσει τις ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί παρανόμως. Περιοριζόμενη να εκφράσει τη λύπη της για την παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, από το εν λόγω κράτος μέλος, η Επιτροπή αφείρεσε από τη διάταξη αυτή την πρακτική αποτελεσματικότητά της και παρέβη τις δικές της υποχρεώσεις. Πάντοτε

κατά την προσφεύγουσα, η νομολογία την οποία η Επιτροπή παραθέτει στο υπόμνημα αντικρούσεως, και η οποία αναγνωρίζει την εξουσία των εθνικών δικαστηρίων να διατάσσουν την επιστροφή των ενισχύσεων που χορηγούνται παράνομως, δεν απαλλάσσει την Επιτροπή από τις συναφείς υποχρεώσεις της.

79 Η Επιτροπή δεν συμμερίζεται τη γνώμη της προσφεύγουσας όσον αφορά την υποχρέωση λήψεως αποφάσεως εντελλομένης τη Γαλλική Κυβέρνηση. Θεωρεί ότι η νομολογία Boussac δεν επιβάλλει στην Επιτροπή να αξιώνει αυτομάτως από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να αναστείλει την καταβολή της μη κοινοποιηθείσας ενισχύσεως. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή δεν μπορεί να λάβει απόφαση ενέχουσα εντολή παρά μόνον αφού παράσχει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος τη δυνατότητα να διατυπώσει τη γνώμη του όσον αφορά το συμβιβαστό της ενισχύσεως με την κοινή αγορά, και μόνο σε περίπτωση που το κράτος αυτό δεν της έχει παράσχει όλες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες προκειμένου να μπορέσει να εκτιμήσει το εν λόγω συμβιβαστό.

80 Όσον αφορά την επιστροφή της ενισχύσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι δεν την αξιώνει παρά μόνον όταν οι ενισχύσεις είναι παράνομες, ως μη κοινοποιηθείσες, αλλά συγχρόνως και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει στην υπό κρίση περίπτωση. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα μπορούσε, χωρίς να περιοριστεί το δικαίωμα προσφυγής που της αναγνωρίζεται από το άρθρο 173 της Συνθήκης, να απαιτήσει την επιστροφή της επίδικης ενισχύσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων επικαλούμενη την απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Νοεμβρίου 1991, C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires και Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (Συλλογή 1991, σ. I-5505, στο εξής: απόφαση Transformateurs de saumon).

81 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει επίσης, βασιζόμενη στην προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Γαλλία κατά Επιτροπής καθώς και στην απόφαση της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής

(Συλλογή 1990, σ. I-959), ότι, για την Επιτροπή, η εξουσία της να αξιώνει την αναστολή της καταβολής των μη κοινοποιηθεισών ενισχύσεων δεν αποτελεί παρά ευχέρεια της οποίας δεν υποχρεούται να κάνει χρήση συστηματικώς έναντι των κρατών μελών που δεν προβαίνουν στην κοινοποίηση των ενισχύσεων. Εξάλλου, χρήση της ευχέρειας αυτής θα έπρεπε να γίνεται μόνον όταν η Επιτροπή, αφού έχει παράσχει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος τη δυνατότητα να εκφράσει την άποψή του, δεν θεωρεί ότι η ενίσχυση συμβιβάζεται, κατ' ουσίαν, με την κοινή αγορά.

- 82 Όσον αφορά την επιστροφή των ενισχύσεων, η Γαλλική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι «το Δικαστήριο δεν αναγνώρισε στην Επιτροπή την εξουσία να κηρύσσει παράνομες τις ενισχύσεις με μόνη αιτιολογία ότι δεν τηρήθηκε η υποχρέωση γνωστοποίησης και χωρίς να εξετάζει κατά πόσον η ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά» (βλ. προμνησθείσα απόφαση *Transformateurs de saumon*, σκέψη 13). Η παρεμβαίνουσα καταλήγει ότι η έλλειψη κοινοποίησης δεν αρκεί για να υποχρεώσει την Επιτροπή να ζητήσει την επιστροφή της επίδικης ενισχύσεως, ιδίως μάλιστα καθόσον, στην υπό κρίση περίπτωση, η Επιτροπή θεώρησε την ενίσχυση αυτή ως συμβιβαζόμενη με την κοινή αγορά.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 83 Πρέπει εκ προοιμίου να υπενθυμιστεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άμεσο αποτέλεσμα της απαγορεύσεως εφαρμογής, η οποία προβλέπεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 93 της Συνθήκης, καταλαμβάνει κάθε ενίσχυση που εφαρμόζεται χωρίς σχετική κοινοποίηση και, σε περίπτωση που έχει υπάρξει κοινοποίηση, ισχύει και κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής φάσεως και, αν η Επιτροπή κινήσει τη διαδικασία της κατ' αντιμωλίαν εξετάσεως του ζητήματος, μέχρι τη λήψη της τελικής αποφάσεως (βλ. απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, *Lorenz*, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815, σκέψη 8, και προαναφερθείσα απόφαση *Transformateurs de saumon*, σκέψη 11). Ωστόσο, όπως παρατηρήθηκε από την Επιτροπή και την παρεμβαίνουσα, η νομολογία αυτή δεν συνεπάγεται ότι η Επιτροπή υποχρεούται να αξιώνει αυτομάτως από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να αναστείλει την καταβολή ενισχύσεως η οποία δεν έχει κοινοποιηθεί σύμφωνα με το άρθρο αυτό. Πράγματι, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η Επιτροπή, «όταν διαπιστώνει ότι μία ενίσχυση θεσπίζεται ή τροποποιείται χωρίς να έχει κοινοποιηθεί, έχει την εξουσία, αφού παράσχει στο οικείο κράτος μέλος τη δυνατότητα να εκφράσει τις απόψεις του σχετικώς, να το υποχρεώσει με προσωρινή απόφαση, εν αναμονή του πορίσματος της εξέτασεως της ενισχύσεως, να αναστείλει αμέσως την καταβολή της και να παράσχει στην Επιτροπή, εντός της προθεσμίας που αυτή του τάσσει, όλα τα έγγραφα,

τις πληροφορίες και τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για να εξετάσει αν η ενίσχυση συμβιβάζεται προς την κοινή αγορά» (βλ. προμνησθείσα απόφαση στην υπόθεση Γαλλία κατά Επιτροπής, σκέψη 19). Το Δικαστήριο αναγνώρισε, συνεπώς, στην Επιτροπή την εξουσία να λαμβάνει αυτό το συντηρητικό μέτρο όταν αρχίζει την εξέταση μιας μη κοινοποιηθείσας ενισχύσεως, ουδόλως όμως της επέβαλε την υποχρέωση την οποία περιγράφει η προσφεύγουσα.

84 Εξάλλου, είναι μεν αληθές ότι το Δικαστήριο, με τη σκέψη 22 της προαναφερθείσας αποφάσεως στην υπόθεση Γαλλία κατά Επιτροπής, αναγνώρισε επίσης στην Επιτροπή την εξουσία να αξιώνει την αναζήτηση του ήδη καταβληθέντος ποσού της ενισχύσεως, δεν της αναγνώρισε όμως την εξουσία να κηρύσσει παράνομες τις ενισχύσεις με μόνη αιτιολογία ότι το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν τήρησε την υποχρέωση κοινοποιήσεως και χωρίς να εξετάζει το κατά πόσον η επίμαχη ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, ιδίως από πλευράς του άρθρου 92, παράγραφος 3 (βλ. τις προμνησθείσες αποφάσεως στις υποθέσεις Γαλλία κατά Επιτροπής, Βέλγιο κατά Επιτροπής και *Transformateurs de saumon*). Ενόψει αυτής της νομολογίας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να επιδιώξει την αναζήτηση του ποσού της ήδη καταβληθείσας ενισχύσεως, έστω και αν χορηγήθηκε από τη Γαλλική Κυβέρνηση κατά παράβαση της υποχρεώσεως που θεσπίζει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

85 Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται και από την προμνησθείσα απόφαση *Transformateurs de saumon*, με την οποία το Δικαστήριο εξήγησε ότι υφίσταται θεμελιώδης διαφορά μεταξύ «[του κεντρικού και αποκλειστικού ρόλου] που επιφυλάσσουν τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης στην Επιτροπή» και του ρόλου των εθνικών δικαστηρίων. «Ενώ η Επιτροπή υποχρεούται να εξετάζει κατά πόσον η (...) ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, τα εθνικά δικαστήρια απλώς διασφαλίζουν, μέχρι τη λήψη της τελικής αποφάσεως από την Επιτροπή, τα δικαιώματα των διοικουμένων σε περίπτωση τυχόν παραβάσεως, εκ μέρους των εθνικών αρχών, της απαγορεύσεως του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία φράση, της Συνθήκης» (βλ. σκέψη 14 της προμνησθείσας αποφάσεως). Το Δικαστήριο παρατήρησε, εξάλλου, ότι «η εν λόγω τελική απόφαση της Επιτροπής δεν έχει ως συνέπεια την εκ των υστέρων νομιμοποίηση των πράξεων εφαρμογής που ήταν ανίσχυρες λόγω του ότι ελήφθησαν κατά παράβαση της απαγορεύσεως του άρθρου αυτού, άλλως θα εθίγεται το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία φράση, της Συνθήκης και θα αγνοούνταν

τα συμφέροντα των διοικουμένων, των οποίων η διασφάλιση αποτελεί, όπως ελέχθη ανωτέρω, αποστολή των εθνικών δικαστηρίων. Κάθε άλλη ερμηνεία θα οδηγούσε στην ενθάρρυνση της παραβάσεως, εκ μέρους του ενδιαφερομένου κράτους μέλους, της παραγράφου 3, τελευταία φράση, του άρθρου αυτού και θα αφαιρούσε από το εν λόγω άρθρο την πρακτική αποτελεσματικότητά του» (βλ. σκέψη 16).

86 Συνεπώς, αντίθετα προς τα επιχειρήματα που ανέπτυξε η προσφεύγουσα, όταν η Επιτροπή δεν ασκεί την εξουσία της να αξιώσει την επιστροφή μιας ενισχύσεως που δεν έχει κοινοποιηθεί, η τελευταία φράση της παραγράφου 3 του άρθρου 93 δεν στερείται, παρά ταύτα, της πρακτικής αποτελεσματικότητάς της. Δεδομένου ότι το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει το άμεσο αποτέλεσμα της διατάξεως αυτής, οι διοικούμενοι μπορούν να ζητήσουν και να επιτύχουν τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους από τα εθνικά δικαστήρια. Εξάλλου, όπως διευκρινίστηκε με την προμνησθείσα απόφαση *Transformateurs de saumon*, ακόμα και στην περίπτωση που με την τελική απόφαση της Επιτροπής κηρυχθούν οι ενισχύσεις σύμφωνες με την κοινή αγορά, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να κληθούν να αναγνωρίσουν το ανίσχυρο των εκτελεστικών πράξεων που διενεργήθηκαν από τις κρατικές αρχές κατά παράβαση της ως άνω διατάξεως της Συνθήκης.

87 Υπό τις συνθήκες αυτές, το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα πρέπει να απορριφθεί. Εφόσον το Πρωτοδικείο δέχθηκε προηγουμένως το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως και ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής λόγω παραβάσεως των διαδικαστικών κανόνων, παρέλκει πλέον η εξέταση των λοιπών λόγων ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα προς στήριξη της προσφυγής της.

Επί των δικαστικών εξόδων

88 Δυνάμει του άρθρου 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Ωστόσο, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του

ιδίου άρθρου, το Πρωτοδικείο μπορεί να καταλείψει τα έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων. Επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε κατά το ουσιώδες μέρος των ισχυρισμών της, πρέπει να υποχρεωθεί να φέρει, πέραν των δικών της δικαστικών εξόδων, και τα δύο τρίτα των εξόδων της προσφεύγουσας. Η προσφεύγουσα θα φέρει το ένα τρίτο των δικαστικών της εξόδων.

- 89 Σύμφωνα με το άρθρο 87, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας, η παρεμβαίνουσα θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Ακυρώνει την απόφαση της Επιτροπής, της 18ης Μαΐου 1993, με την οποία κηρύχθηκαν σύμφωνες με την κοινή αγορά ορισμένες ενισχύσεις (NN 127/92) τις οποίες χορηγεί η Γαλλική Κυβέρνηση στους εξαγωγείς γαλλικών βιβλίων, καθόσον η απόφαση αυτή αφορά την επιδότηση που χορηγείται αποκλειστικά στη CELF προς αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους της εκτέλεσης των μικρών παραγγελιών γαλλικών βιβλίων οι οποίες προέρχονται από βιβλιοπωλεία του εξωτερικού.
- 2) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.
- 3) Η Επιτροπή φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και τα δύο τρίτα των εξόδων της προσφεύγουσας.

4) Η προσφεύγουσα φέρει το ένα τρίτο των δικαστικών της εξόδων.

5) Η Γαλλική Δημοκρατία, παρεμβαίνουσα, φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Cruz Vilaça

Barrington

Saggio

Καλογερόπουλος

Tiili

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 18 Σεπτεμβρίου 1995.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

J. L. Cruz Vilaça